

VAN DE REDACTIE...

Als echte VTB'ers is een deel van onze redactie momenteel op locatie in Brazilië en in Ghana en schrijven wij u ditmaal dus vanuit de tropen. Hier in Brazilië (Piracicaba, São Paulo) zijn de effecten van klimaatverandering al goed merkbaar: het is de droogste periode sinds 91 jaar en er ontstaan zelfs zandstormen, iets wat tot op heden nog nooit voorgekomen was. De klimaatop COP26 in Glasgow in november komt niet vroeg genoeg.

Ook een goed moment voor het IUCN World Conservation Congress om de klimaatcrisis wederom op de agenda te zetten. In deze Nieuwsbrief blikken wij terug op dit congres. Verder bleef ook de biomassadiscussie op de interne listserver niet onopgemerkt, ook hiervan doen wij verslag. Verder licht Suzanne Valkman landroof en Brazilië toe en Gerard Persoon de rechten van inheemse volken, twee onderwerpen die nauw op elkaar aansluiten. Verder bereikte ons helaas ook het trieste nieuws dat wij afscheid hebben moeten nemen van VTB-lid Wim Dijkman. Wij wensen de familie en vrienden van Wim veel sterkte. Tot slot zijn wij wegens drukte bij de redactie op zoek naar een extra lid, bij interesse kunt u ons contacteren via de gegevens in de colofon.

Wij wensen u wederom veel leesplezier!

VTB NIEUWS

VTB'ers in discussie over biomassa

Door: Jeffrey Brand

Het zal weinig VTB'ers ontgaan zijn: de biomassa-discussie op de VTB-listserver (oftewel de vele e-mails). Het is een onderwerp dat onze leden nauw aan het hart ligt. Het begon namelijk allemaal met een oproep om Eurcommissaris Frans Timmermans een brandbrief te sturen. En van het een kwam het ander.

Grofweg zijn er twee kampen in de discussie over de duurzaamheid van bio-energie. Kamp 1 vindt dat bio-energie essentieel is om de energietransitie waar te maken, mits het op een gecontroleerde manier gebeurt. Kamp 2 vindt dat alle vormen van bio-energie per definitie niet duurzaam zijn en dat we er dus beter gisteren mee kunnen stoppen dan vandaag. Uiteraard zitten tussen die twee kampen de nodige grijstinten. De discussie is vaak nogal gepolariseerd en dat doet geen recht aan de complexiteit van het onderwerp.

Naar aanleiding van de vele mails over en weer, heeft

de VTB op donderdag 22 juli een online discussieavond georganiseerd. Niet alle VTB-leden die op de mail van zich lieten horen, waren aanwezig, maar dat deed gelukkig geen afbreuk aan de kwaliteit van het gesprek. Wel werd afgesproken dat de discussie niet tijdens deze videovergadering beslecht zou worden. Daarvoor moeten we in groter comité aan tafel. Met andere woorden, wees alert op een vervolg!

"De kracht van de vereniging ligt in kennis, niet in politieke opvattingen"

Al gauw was duidelijk dat we eerst maar eens de feiten op een rij moesten zien te krijgen. De kracht van de vereniging ligt in kennis, niet in politieke opvattingen. Als VTB zijn we als geen andere vereniging in staat om iets objectiefs te bouwen wat wij, goed onderbouwd, kunnen laten meemenen in de biomassadiscussie.

Vragen die aan bod kwamen tijdens de discussie waren onder andere: "Hoe zit het met (de tijdsperiode van) de koolstofschuld?", "Hoe veel hout is er nodig voor de geplande biomassacentrales en waar kan dat vandaan komen?", "In welke mate wordt oerbos aangetast door de vraag naar biomassa?" en "In welke mate en op welke wijze wordt hout geoogst ten behoeve van de productie van bio-energie?"

Het VTB-bestuur zal binnenkort met een vervolg komen. Er was veel animo om er uitgebreider bij stil te staan dan enkel mailwisselingen. Wie weet zien we elkaar binnenkort op een biomassasymposium... Wordt vervolgd! ■

UPDATE

Landroof in Brazilië

Door: Suzanne Valkman- de Zoete (Forest Lead WWF)

De landrechtensituatie in Brazilië zorgt al decennia lang voor grote problemen. Mensen worden vermoord om hoogoplopende landconflicten, er zijn talloze rechtszaken en grondspeculatie is een doorn in het oog voor mensen die strijden tegen ongelijkheid en armoede in Brazilië.

Op 3 augustus j.l. heeft het Braziliaanse Lagerhuis de zogenaamde "land grab bill" doorgang verleend naar de Senaat. Het wetsvoorstel, bekend als "Non-Licensing General Bill PL 2633/20" voorziet in een heel aantal uitzonderingen op de milieuwetgeving waardoor tal van economische activiteiten

IUCN World Conservation Congress

Ronja Knippers

Van 3 tot 11 september vond in Marseille het IUCN World Conservation Congress plaats. Meer dan 9000 deelnemers bogen zich gedurende 1300 interactieve sessies over de hoofdthema's van het congres: de biodiversiteits- en klimaatcrisis, rechten voor inheemse groepen en post-COVID herstel.

Tijdens het congres werd onder andere het Nature 2030 IUCN Programme goedgekeurd, welke aansluit op de United Nations 2030 Agenda for Sustainable Development. In het Nature 2030 programma wordt vastgesteld hoe de IUCN een positieve impact kan bewerkstelligen voor land, water, oceanen, klimaat en de mens. In het plan wordt onder andere gesproken over het versterken van landrechten voor inheemse groepen en vrouwen, evenals

een uitgebreidere samenwerking met jongeren en het opnemen van meer inheemse personen in het bestuur, de organen en de programma's van IUCN. Ook ligt de focus op het ontwikkelen van duurzame productielandschappen en natuurbeheer in de stad. Zoetwater-ecosystemen worden ondersteund door het beschermen en herstellen van zoetwater biodiversiteit, waarbij de toegang tot water voor iedereen wordt gewaarborgd. Het gebruik onze oceanen moet in duurzame banen geleid worden door het opstellen van best-practice guidelines voor belanghebbenden en het investeren in Nature-Based Solutions. Het Nature 2030 programma houdt daarnaast vast aan de 1.5°C grens voor de opwarming van de aarde, waarbij de focus wederom ligt op het implemente-

ren en populariseren van Nature-Based Solutions.

Tijdens het congres werd daarnaast het tekort aan fondsen voor natuurbehoud en -herstel aan de kaak gesteld. Schattingen laten namelijk zien dat het budget voor investeringen in de natuur verzevenvoudigd moet worden tegen het jaar 2030 om natuurbehoud en -herstel te kunnen bekostigen. Toch werd er op het congres ook gesproken over hoop: er moet ontzettend veel gebeuren de komende jaren om de eerder genoemde doelen te halen, maar de mens heeft laten zien dat zij in staat is tot het opzetten en uitvoeren van grote en snelle veranderingen. Dit zijn investeringen die niet alleen belangrijk zijn voor de natuur, maar voor de toekomst van de mens zelf. ■

in aanmerking komen voor een (automatische)* vergunning op ingebruikneming van grond en natuurlijke hulpbronnen. Dit leidt tot rechtsonzekerheid voor betrokken bewoners en rechthebbenden en handelingen die in strijd zijn met de doelstellingen van de milieuwet.

Een voorbeeld van wat mogelijk is als de Senaat het wetsvoorstel goedkeurt, is het opnieuw asfalteren van oude, in onbruik geraakte wegen dwars door de Amazone. Studies wijzen uit dat op plaatsen waar wegen zijn, ontbossing tot 5% toeneemt. Een andere grote zorg is het versneld bezetten en in gebruik nemen (lees kappen en omheinen) van land dat nog niet officieel geregistreerd staat als bijvoorbeeld inheems territorium, gemeenschappelijk land of beschermd gebied, en dit vervolgens claimen als particulier eigendom. Het hout is, wanneer de grond eenmaal in eigendom is, niet meer illegaal en kan dan als legaal hout verkocht worden.

Van de totaal 8,5 miljoen vierkante kilometer land in Brazilië is 36,1% openbaar (waarvan 6,4% officieel niet is toegewezen), 44,2% privé eigendom en 16,6% niet geregistreerd. Opvallend is dat er 50% overlap is tussen de bovengenoemde categorieën. Dat verklaart de talloze conflicten. Vooral de inheemse territoria zijn vaak nog niet ingemeten en goed vastgelegd.

Wat we nu zien gebeuren is het bezetten van land door mensen van buitenaf of door aangrenzende grondeigenaren die gebruik maken van de onduidelijkheden en gaten in de kadastrale registratie. Tegelijkertijd duurt het inmeten van beschermde gebieden, inheemse territoria en gemeenschappelijk land zeer lang. Allerlei financiële, procedurele en juridische voorwaarden zorgen ervoor dat het niet gemakkelijk is om aan te tonen dat land al in gebruik is door inheemse groepen of lokale

gemeenschappen. Bovendien is in de wet vastgelegd dat de notarissen (cartórios) een bepaald bedrag moeten krijgen voor de vastlegging. Dit geld is veelal niet beschikbaar bij inheemse en lokale gemeenschappen wat registratie nog eens extra moeilijk maakt.

Maar ook land dat al wel goed geregistreerd was is niet per se veilig. Bestaande rechten blijken zeer onstabiel in het licht van de voortdurende wetswijzigingen door de regering. De status van een beschermd gebied kan juridisch veranderen waardoor restricties voor gebruik (deels) opgeheven worden, de totale oppervlakte van het gebied kleiner wordt, of bescherming helemaal opgeheven wordt. Dit noemt men protected area downgrading, downsizing and degazettement (PADDD). Tot nu toe zijn er door Conservation International (CI) 3000 PADDD gevallen gerapporteerd in 70 landen met een totaal van 130 miljoen hectare. Dat is een gebied zo groot als Zuid-Afrika. De meeste PADDD gevallen vinden momenteel plaats in de VS en Brazilië. Check de PADDDtracker van CI voor actuele data.

"De focus op legaal versus illegale ontbossing is niet genoeg"

In Nederland gaan we naar het Kadaster als er onduidelijkheden zijn over grenzen. Dit heeft in Brazilië weinig zin. Er is ook een belang bij de onduidelijkheid, vooral voor korte termijn economisch gewin. Op de langere termijn echter is onzekerheid op het gebied van landrechten ook economisch gezien een strop. Het belang van goede handelsverdragen tussen landen wordt steeds belangrijker. In deze handelsverdragen, maar zeker ook in de EU Bossenwet, is de focus op legaal versus illegale ontbossing niet genoeg. Door de

BOTANISCHE TEKENINGDoor: **Ronja Knippers**

De Peruaanse peper (*Schinus molle*), komt van nature voor in de Peruaanse Andes. Het is een markante boom met een puisterige stam en mooie hangende bladeren. Daarnaast wordt het traditioneel op verschillende wijze gebruikt. *Schinus molle* staat ook bekend onder de naam "false peppertree". Het is een krachtige medicinale boom met velerlei toepassingen; in Zuid Amerika wordt deze boom vaak "sana lo todo" genoemd, of te wel "cures everything"

Wil jij ook je favoriete plant terug zien in de nieuwsbrief? Stuur de naam van jouw plant inclusief een bijzondere herinnering of leuk feitje dan in bij de eerstvolgende oproep!

landrechtensituatie in Brazilië te kennen weten we dat legale ontbossing heel destructief en ontwrichtend tot stand kan komen.

*Automatische vergunning: door een digitaal formulier in te vullen en aan de juiste criteria te voldoen kan een vergunning automatisch gegenereerd worden. ■

Wil je meer lezen over de bescherming van bossen wereldwijd? Ik heb een boek geschreven, Bladgoud, samen met Simone Groenendijk (directeur Trees for All) en Reinier van den Berg (klimatoloog en weerman) en met bijdragen van Gert-Jan Nabuurs (hoogleraar Europees Bos) en Louise Vet (emeritus-hoogleraar evolutionaire ecologie).

.....

UPDATE**FPIC en de rechten van inheemse volken**

Prof. dr. Gerard Persoon (Professor emeritus Environment and Development, Universiteit Leiden)

Aan het eind van de jaren '80 bereikten foto's en berichten over het verzet van de Punan tegen de houtkap in Sarawak de westerse wereld. Er werd heftig op gereageerd en de EU stelde in korte tijd een boycot in tegen hout uit Maleisië. Deze aanleiding intensiverde de discussie over de rechten van inheemse volken. Het gevoelde onrecht om het leefgebied van deze volken te gebruiken voor houtkap, mijnbouw of plantageaanleg werd steeds sterker ervaren. Aanvankelijk waren het nog vooral organisaties voor inheemse volken die protest aantekenden, maar later trokken ook steeds meer nationale overheden zich hun lot aan en werden pogingen ondernomen om een zekere bescherming te bieden. In de loop der

jaren hebben alle multilaterale organisaties van de VN (zoals ILO, CBD, WIPO en UNEP), en de grote ontwikkelingsbanken (zoals Wereld Bank en ADB) de rechten van inheemse volken in hun beleid opgenomen. In 2007 nam de VN, met een grote meerderheid van stemmen, de Verklaring van de Rechten van Inheemse Volken aan. Ook organisaties voor natuurbescherming als WWF, CI en TNC konden niet achterblijven. In de standaarden voor duurzaam bosbeheer van FSC en PEFC zijn deze rechten opgenomen, net als in de certificeringsvoorwaarden van een aantal andere producten.

Een van de belangrijkste elementen in al die declaraties, beleidsdocumenten en standaarden is het recht van inheemse volken om zonder dwang, vooraf en op basis van juiste en volledige informatie toestemming te geven voor ingrepen in hun leefgebied, dan wel deze toestemming juist te weigeren. Dit recht staat bekend als FPIC, Free, Prior and Informed Consent. Oorspronkelijk was dit een begrip dat in de medische wereld gebruikt werd tussen arts en patiënt alvorens tot een specifieke behandeling werd overgegaan. De patiënt diende vooraf geïnformeerd te worden over de behandeling en over mogelijke risico's en hij diende hier expliciet toestemming voor te geven.

De toepassing van FPIC in de context van inheemse volken blijkt in praktijk geen eenvoudige opgave. De partijen met... aan de ene kant de inheemse volken en de andere kant houtkap- of mijnbouwmaatschappijen, een overheidsinstantie die een plantage wil aanleggen of stuwdam wil bouwen, hebben een zeer ongelijke machtspositie. Praktisch gezien spelen allerlei vragen in zo'n FPIC-proces. Wie vertegenwoordigt de betrokken groep in het proces? Hoe wordt de activiteit precies uitgelegd en wat zal de directe en indirecte impact zijn van de voorgestelde ingrepen? Wat is het bewijs dat toestemming is gegeven of juist geweigerd? Welke compensatie wordt geboden? En als partijen zich niet aan de uitkomst houden, welke klachtenprocedures zijn beschikbaar?

In praktijk blijkt dat er in de FPIC procedures vaak sprake is van machtsmisbruik, intimidatie en manipulatie. Ook spelen er dikwijls taal- en andere communicatieproblemen of overzien de inheemse volken de lange termijn gevolgen van de ingrepen niet. En als dingen fout gaan blijken klachtenprocedures te ingewikkeld en te bureaucratisch om misstanden aan te pakken. ■

Wie Wat Waar

VTB

Op het moment staat er niks op de VTB-agenda, maar we hopen we de agenda snel weer te kunnen vullen!

COP26 GLASGOW

31 oktober - 12 november; zal te volgen zijn via de webcast van de COP26

In Memoriam Wim Dijkman

Op 1 oktober 2021 is Wim Dijkman plotseling overleden. Hij was net 67 jaar geworden. Wim Dijkman was van 8 december 2000 t/m 13 januari 2005 de eerste voorzitter van de VTB - hij nam het stokje over van Hans Verweij die voorzitter was van het oprichtingsbestuur.

Wim was een gedreven en prettige bestuurder, en heeft de VTB in de eerste jaren van haar bestaan een duidelijke koers gegeven. Hij was de architect van de eerste meerjarenvisie waarin we met het eerste bestuur en veel inbreng van de leden de basis hebben gelegd voor de huidige VTB. Mede hierdoor zijn we gegroeid van een kleine 200 leden in het begin tot meer dan 400 leden nu.

In de periode dat Wim voorzitter was vervulde ik de rol van secretaris. In de notulen van de ALV van 17 januari 2003 vind ik het volgende stuk wat Wim goed typeert; aanwezig maar niet dominant, met veel kennis van zaken:

"Voorzitter Wim Dijkman gaat tijdens het welkomstwoord in op zowel het nationale als internationale aspect van tropische bossen. Hij neemt vast een voorschot op de presentatie aan het eind van de middag over de verschillende hypes waaraan tropische bossen onderhevig zijn zoals certificering, public-private forest, valuation etc. Verder staat hij kort stil bij het feit dat de VTB nu 3 jaar bestaat; tijd voor heroriëntering, hetgeen ook onderdeel van deze vergadering is in de vorm van het bekijken met wie we externe relaties willen/moeten, om de VTB te behoeden voor al teveel navelstaarderij."

Ik herinner me ook de bestuursvergaderingen bij Wim thuis in Werkhoven. Vaak gezellig op de bank met koffie en koek, afgesloten met een drankje. Zijn vrouw Ellis kwam vaak aan de het eind van de avond even naar beneden om wat te drinken te halen, wat voor ons het teken was om af te sluiten... Het waren efficiënte maar ook gezellige bijeenkomsten, met ook aandacht voor persoonlijke zaken. Het was altijd gezellig en leuk om elkaar te treffen - ook na onze bestuurstijd.

Namens de VTB wens ik Ellis en hun kinderen heel veel sterkte met dit zware verlies.

Peter van der Meer, secretaris VTB van 1999-2005.

Colofon

Adres VTB: postbus 124, 6700 AC, Wageningen; Website: www.tropischebossen.nl.

Email: vereniging@tropischebossen.nl. Redactie: Rens Brouwer, Paul Zambon, Jeffrey Brand, Ronja Knippers & Joris van den Berg. Opmaak: Rens Brouwer; Email redactie: vtbnieuws@tropischebossen.nl

De Vereniging Tropische Bossen stimuleert en faciliteert contacten tussen mensen die vanuit verschillende achtergronden en posities geïnteresseerd zijn in duurzaam en maatschappelijk verantwoord beheer van tropische bossen.